

տուաւ մեկ հայկական ճարտարապետութեան մասին խոսելու թերթիո նախորդ տարւան այս բաժնին մէջ Գարեթի է վեր ընդունուած եւ վրան ամենեւին տարադոյշ չլսարուցուած գրութիւն մը կամ կարծեցեալ իրականութիւն մը՝ որ մասնա-դէտ կողմամբս գրէ մը յանկարծ հարուած մը կ'ընդունէ եւ կը մերկացուի կեցծէրը, կը կու-հուէր ու կը ապաւանդէ որ Սաղգոյվիկի ուսուց-չապետին այս աւարելն, այս է յիշեալ գրքոյին ազգարար նշանն ըլլար գիտնող մէջ պատեհացմի մը յառնելուն, դէմ ու թեր կարծեայ փոխանա-կուելուն: Zeitschrift für Kirchengeschichte պար-բերագիրը, կ'ընէ այս «արուեստագիտական պատե-հացմն սխառ է արդեն»: Der Dom zu Aachenի դէմ գրութիւն մը չկարգադրէ եւ կամ գոնէ մեր ձեռքը չհասաւ, իսկ ի կողմն՝ բաւական: Այս ան-գամ կը յիշեց միայն Rochollի (ի թերթին /Մ. Իւ. 4) գրած ընդարձակ հասարակ՝ Orient oder Rom վերնագրով, որուն մէջ Ռոմսը ոչ թէ միայն Սաղգոյվիկի փառաբեր բուրբովին հասնա-կան կը համարէ եւ ընդունելի կը գտնէ, այլ եւ ինքն ալ իրմէ կը յաւելու շատ մը փաստեր՝ ի նպատակ Սաղգոյվիկի տեսութեան կամ գրութեան:

6. «Հէրալդ» մաս-իւնը: Դեպէս «Ծաղ-կեման» մէջ ծանուցեր էինք թէ թրքահայոց նախորդ ու ներկայ գրագէտ տեղագրական ամենէն փայլուն ներկայացուցիչները՝ որոնք խոնավայոյզ սերունդ տարագիր եւ ջիւղացի եղած են, բուր-գերու երկրին մէջ (Աղբնապարհ) նոր տարւոյս սկզբնէ պիտի հրատարակեն Հէրալդ ամենէն գրական եւ բնութեան բաւական հաստատար ամսագիրք մը: «Հէրալդ» ամսագիրք թիւն այն ատեն մեր ձեռքն հասաւ, երբ Հանդէսիս վերջին թերթը մասնոյ յանձնելու վրայ էինք: Հէրալդի այս ամսագիրք թիւն դատելով՝ կարելի է բռն թէ «Հէրալդ» եզրկատա-հայ թերթիւնն մէջ ամսագիրք բարձր կը գրուէ: Օտ եւ ան ի՞ համբաւաւոր «Թաղական խորհուրդը», «Գարգացեալ», ու «Երաւագէտ» հոսանք, երկուս-սարգոյթեան եւ ապկար ուսուցչաց գարս ձաղ-կող երգեմարանական ախենով եւ դիժեցուցիչ շնչով համեմատած յօդուածք՝ որ շարունակելի է, մեծ հաճոյքով կը կարգացուի. նոյնպէս Ար փի ա-րեան ի ամբարշտութեան եւ հին Մասիսի շուրջը գար-նից գրութիւնը — «Հայկազնիք», թեպէտ Ա. այս նիւթին վրայ գրած է այլեւայլ տեղեր, այլեւայլ ձեւով, սակայն միշտ սիրով կը կարգացուի: Հասնե-կան ու հետաքրքրական են Հարաւոր ի թրքահայ բեմի գործիչներու կենսագրութիւնները, «Գրքե-րու», «Հանդէս Հանդէսներու» բաժինները, որ ան-աշատօրէն գնահատուած կը գտնենք բանասերնե-րը, բանաստեղծները եւ — բանագիտները... «Հէրալդ» իւր այս գեղեցիկ էջերուն ջով՝ ունի իւր ոչ-գեղեցիկ էջեր կամ տկար կողմերը: Իժ տա-հարի «Արեւմտեան պատերը» ամսագիր պատկեր մըն է — անհարպաւս. սակայն ոչ թէ լեռնական տեսակետով՝ որ բաւական յաջող է, այլ անբնա-կան պատկեր մըն է — նիւթին կողմանէ, շատ խորքէ, Հայաստանի հայ մայր մը՝ վայրագ քրքե-րուն ձեռքերն իւր պատիւր փրկելու համար՝ իւր մանկիկը, իւր օրտին հասարակ գեղը կը նետէ՝ իրեն:

Թէ փոյտի կտոր մ'ըլլար այն թերթեւ սիրուն բնար, որ արգելք կ'ըլլար իւր աւելի արագ ըն-թանարուն: Այս գեղեցիկ երեւակայական պատ-կերը միայն բաւ է ընթերցողին աչքը գողարեկին, թող թէ մօր մը որ աւելի նախամեծար կը համարի ինք պիտի ջանային բնել՝ քան թէ իւր միամօր ար-դեական մասը տեսնել, եւ կամ գոնէ միասին մեռ-նել. եւ այս յազիչ ու տխուր գոժախտ պատ-կերէն շատ ետեւած եւ Սասնոյ լեռները, Տիգրիսն եւ Եփրատը... Այս մէկի Երկրորդ՝ «Հէրալդ» որ «անողորմօրէն հիւրամերժ պիտի մնայ ամեն միջա-կութիւններու իջնալէս հիւրամեծար եղած է «Հայ-րենի աղբիւր, ոտանաւորին, որ միշտկու ինչէն ալ վար է բաւ մեզ. թեւ տեղական թերթ մըն ալ չբաշտուցաւ. «Երկրորդ» ջարդողու: Մենք այս բանաստեղծութեան ամսագիրքը հետաքր-քրութեան համար միայն յաւալ կը բերենք հոս.

Աղջայոյսի եւ Յոյսի օրերուն էր որ Վեւ — Կոլոյս (1) Ո՛վ Հայրենի եւ քաղաքամարտեր, եւ բու լուսնու յայտ (?) դեռ ինձի կը խօսի իմ յոգնածի եւ յուսահատի ուղեղն մէջն... Բու — Կոլոյսի — Կոլոյս յայտ (2) ? Գ. Հոգին խաւարտին աւերակներուն վրայ Այլա՞յն տեսնէ է վեր յիշատակներու ու անցալս իշխան:

Եթէ Գր. Ատոմ Եարճանեանի բանաստեղծական կրակոտ ախենով գրած «Գիւցանջօրէն» գրքոյի մեզի ծանօթ ջրլար՝ պիտի բռնէրք թէ իրոյ մոգերը «յոգնածի եւ յուսահատի ուղեղն մէջն» եղած են... Գրքագրու երրորդ՝ «Մենութեան տեսիլներ» հատածին մէջ՝ որուն հրատարակու-թիւնը Հէրալդի խմբագրութիւնն իրեն «բաղ» կը համարէ, հայերեն լեզուն մարտիրոսութիւն կրած է. ին տարւոյի գրիչը խեղճ հայերենի գլխուն վրայ գարբի մըմին գեղը կատարած է... Է. ՆՏՏԻԿ.

ԲՈՎԱՆԻԿԱՎՈՒԹԻՒՆ

ՌԵՍՈՒՄԵՆԿԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒՆԵՍԱՅԱՆ — Մըրէ Թագունայի ուսում-բանին զարգանկաւորը: 33:

ԼԵՃՈՒՆԱՐԱՅԱՆ — Հայերն եւ զրացի լեզու-ները: 37:

ԴՐԱՄԱՆԳՏԱՅԱՆ — Արշակունի դրամներ — Ժողո-վածոյք Ապառնի Աղբնապարհ Պետրովիչ: 41:

ԳՐԱՅԱՆ — Արմատագրու սկիւլ մը: 51:

ԵՇՈՒՄԱՐԱՅԱՆ — Հին Հայոց տեղոյ սնուն-ները: 53:

ՍՏԼԵՆԻՍԵԼԵ

ԺԱՂԱՎՈՐՈՒՄ, 63:

ՀՐԱՍԱՐԱՅԻՃ ԵՒ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ԽՄԱՐԱՅԻՐ

Է. ՌԱՍԵՆԷԼ Գ. ՊԱՐԱՆԷ

ՊԵՆԵՆՆԵ, ՄԻԿԱԵԼԱՆԵ, ՏԳՐԱՆՆԵ